

ANALÝZA: Mezinárodní klasifikace nemocí a její aktualizace

[Praha, 30.7.2009]

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a příčin smrti je v současné době platná ve své 10. revizi (MKN-10). Od roku 1996 jsou v období mezi revizemi vydávány Světovou zdravotnickou organizací pravidelné updaty, v roce 2003 bylo vydáno 2. aktualizované vydání MKN-10. Příspěvek popisuje proces a podstatu pravidelné aktualizace klasifikace a jeho aplikaci v Česku.

Mezinárodní statistická klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů zařazuje a třídí do určitého počtu kategorií a skupin všechny nemoci, příčiny smrti a zdravotní problémy, včetně okolností jejich vzniku, s nimiž se setkáváme. Představuje mezinárodní standard pro obecně epidemiologické a klinické potřeby i pro potřeby vedení a řízení zdravotnických a jiných zařízení. Uplatňuje se jak při analýze epidemiologické situace, monitorování incidence a prevalence nemocí a jiných zdravotních problémů, tak při financování, rozdělování zdrojů a sledování kvality zdravotní péče. Používá se ke klasifikaci záznamů uvedených na celé řadě lékařských zpráv, jako je např. List o prohlídce mrtvého, zprávy o nemocnosti apod. a umožňuje vytváření národních i mezinárodních statistik nemocnosti a úmrtnosti.

Počátky klasifikace nemocí vychází již z doby J. Graunta a jeho úsilí o odhad dětské úmrtnosti. Snahy klasifikovat úmrtí byly dále rozvíjeny a v roce 1893 byl přijat Mezinárodní seznam příčin smrti, vytvořený J. Bertillonem dle zásad stanovených W. Farrem. Následovaly zhruba desetileté revize v letech 1900, 1909, 1920, 1929 a 1938. Paralelně se seznamy příčin smrti a jejich revizemi byly zpracovány také seznamy nemocí nekončících smrtí. Další, tj. 6. revize z roku 1948, již oba seznamy slučuje a je nazvána Mezinárodní klasifikace nemocí, úrazů a příčin smrti, zodpovědnost za její vytváření a revize přebírá Světová zdravotnická organizace (WHO). Následuje 7. revize roku 1955 a 8. revize z r. 1965. Devátá revize byla přijata r. 1975, práce na 10. revizi byly sice zahájeny již v roce 1983, vzhledem k tomu, že se jednalo o rozsáhlou revizi a změnu v koncepci celé klasifikace, ke schválení 10. revize došlo až v roce 1990 a byla zavedena v roce 1993.

10. revize MKN obsahuje 3 díly:

- I. Tabelární seznam. Obsahuje vlastní klasifikaci na úrovni třímístných a čtyřmístných kódů (příp. u některých diagnóz i se specifikací na 5. místě)
- II. Instrukční příručka. Shrnuje instrukce jakým způsobem klasifikaci používat, obsahuje pravidla pro kódování nemocnosti a úmrtnosti, zahrnuje důležité definice. Neobsahuje pokyny o diagnostice nemocí o přiřazení správného kódu MKN.
- III. Abecední seznam. Obsahuje abecední seznam položek pro snazší orientace v klasifikaci.

Proces aktualizace

Se schválením desáté revize bylo rovněž přijato doporučení průběžné aktualizace klasifikace v období mezi velkými revizemi. Toto doporučení bylo uvedeno v platnost v roce 1996, později došlo i k formálnímu ustavení procesu aktualizace. Tento proces je realizován v několika krocích, kdy jsou nejprve identifikovány oblasti, které je potřeba změnit, následně jsou vytvořena doporučení na změny, která jsou následně diskutována a později přijata na každoročním zasedání WHO, konaném v říjnu. Změny jsou uveřejněny následující rok v lednu s platností buď k lednu dalšího roku či k jinému vybranému roku (viz dále).

Ke spravování a realizaci procesu aktualizací byly vytvořeny dva orgány, Mortality Reference Group (MRG) a Update Reference Committee (URC). Hlavním úkolem MRG (od r. 1997) je zajištění mezinárodní srovnatelnosti dat o úmrtnosti standardizovanou aplikací a interpretací MKN-10. Zároveň vytváří doporučení a návrhy změn, které předkládá URC. URC (od r. 2000) obdrží návrh změny, zváží jej a předá vedení WHO. Zároveň je URC zodpovědné za přípravu další revize MKN.

Seznamy změn a úprav schválených v daném roce jsou prezentovány na internetových stránkách WHO

<http://www.who.int/classifications/icd/icd10updates/en/index.html> jednak samostatně

[ICD-10 Updates 1996](#) [pdf 24kb]

[ICD-10 Updates 1997](#) [pdf 88kb]

[ICD-10 Updates 1998](#) [pdf 39kb]

[ICD-10 Updates 1999](#) [pdf 75kb]

[ICD-10 Updates 2000](#) [pdf 34kb]

[ICD-10 Updates 2001](#) [pdf 83kb]

[ICD-10 Updates 2002](#) [pdf 288kb]

[ICD-10 Updates 2003](#) [pdf 319kb]

[ICD-10 Updates 2004](#) [pdf 256kb]

[ICD-10 Updates 2005](#) [pdf 400kb]

[ICD-10 Updates 2006](#) [pdf 355kb]

[ICD-10 Updates 2007](#) [pdf 679kb]

a dále kumulativně, za všechny roky v souhrnu

[Official WHO updates combined 1996 2008 VOLUME 1](#) [pdf 1.43Mb]

[Official WHO updates combined 1996 2008 VOLUME 2](#) [pdf 1.53Mb]

[Official WHO updates combined 1996 2008 VOLUME 3](#) [pdf 2.88Mb]

Změna je nejprve v seznamu popsána, tj. je uvedeno, v čem spočívá (např. revize názvu, přidání kódu) a kde je v původním seznamu lokalizována (číslo stránky, popř. kapitoly). V dalším sloupci je graficky znázorněna (podtržením jsou označeny termíny, které se mají doplnit, přeškrtnutím termíny, které se mají odstranit), následuje popis toho, kdo změnu navrhl, kdy byla změna schválena, zda se jedná o změnu Major či Minor a nakonec kdy má být změna implementována, tj. kdy vchází v platnost.

Změny jsou nejčastěji navrhovány MRG a schvalovány URC, každá změna schválená URC je jednoznačně identifikována (např. URC:0204).

Obr.: Výňatek se seznamu updateů

Instruction	Tabular list entries	Source	Date approved	Major/Minor update	Implementation date
Add new code and inclusion	B17.9 Acute viral hepatitis, unspecified <u>Acute hepatitis NOS</u>	Germany (URC:0281)	October 2005	Major	January 2010
Modify code titles	B19 Unspecified viral hepatitis B19.0 Unspecified viral hepatitis with hepatic coma B19.9 Unspecified viral hepatitis without hepatic coma	Germany (URC:0281)	October 2005	Major	January 2010
Delete note	Human immunodeficiency virus [HIV] disease (B20-B24) Note: The fourth character subcategories of B20-B23 are provided for optional use where it is not possible or not desired to use multiple coding to identify the specific conditions.	MRG (URC:0202)	October 2003	Minor	January 2005

Proces aktualizace se týká všech tří dílů MKN-10 a je prezentován jako seznam úprav, které je nutné do publikací udělat. Seznam je vždy členěn do 3 oddílů dle toho, kterého dílu se změny týkají. Obecně platí, že Tabelární seznam je aktualizován každoročně s tím, že každoročně se dělají změny označené jako Minor, změny označené jako Major jsou implementovány jednou za 3 roky.

Změny charakterizované jako Minor zahrnují:

- opravy typografických chyb,
- opravy a ujasnění existujících podpoložek, které mění zařazení pojmu v rámci stejné třímístné položky,
- opravy a doplnění, jako např. doplnění patřičného a nepatřičného termínu apod. v rámci již existující položky,
- změna popisu názvu diagnózy, která nezahrnuje změnu konceptu,
- změna pravidla (v Instrukční příručce), která nemá vliv na integritu sběru dat o nemocnosti a úmrtnosti.

Změny charakterizované jako Major zahrnují:

- přidání nového kódu,
- vyřazení stávajícího kódu,
- přesunutí položky do jiné kategorie či kapitoly,
- změny zápisu podpoložek, které mění zařazení pojmu do jiné třímístné položky,

- změna pravidla, která ovlivňuje integritu sběru dat o nemocnosti a úmrtnosti.

V roce 2004 WHO vydalo 2. aktualizované vydání 10. revize MKN se zapracovanými změnami, které do té doby vešly v platnost. Toto vydání však neobsahuje revize další, uskutečněné po r. 2003. Další změny jsou zapracovány pouze do on-line verze tabelárního seznamu MKN-10, která je dostupná na stránkách WHO <http://apps.who.int/classifications/apps/icd/icd10online/> (verze platná na rok 2007).

Přehled nejdůležitějších změn

Nově byly zavedeny některé kódy buď jako rozšíření stávajících (např. kódy K85.0 – K85.9 namísto stávajícího K85, O60.0 – O60.2 namísto stávajícího O60), nebo zcela nově v reakci na nově se vyskytující nemoci (např. A09 – virus ptačí chřipky, U04 – SARS, pro rok 2010 také Y34 – oběť Tsunami).

Tab.1: Nově přidané kódy v MKN-10, 2. aktualizované vydání

A090	Jiná a nespecifikovaná gastroenteritida a kolitida infekčního původu
A099	Gastroenteritida a kolitida nespecifikovaného původu
B179	Akutní virová hepatitida, NS
B334	Hantavirový (kardio) pulmonální syndrom [HPS] [HCPS] (J17.1*)
D685	Primární trombofilie
D686	Jiné trombofilie
E164	Abnormální sekrece gastrinu
G214	Vaskulární parkinsonismus
G904	Autonomní dysreflexie
H549	Neurčená ztráta zraku (binokulární)
I272	Jiné sekundární plicní hypertenze
I983	Jícnové varixy s krvácením při nemocech zařazených jinde
J09	Chřipka způsobená virem ptačí chřipky
K227	Barrettův ezofagus
K317	Polyp žaludku a dvanáctníku
K523	Neurčitá kolitida
K635	Polyp tlustého střeva
K754	Autoimunitní hepatitida
K85.0 – K85.9	Akutní pankreatitida
L89.1 – L89.3	Dekubitální vřed a proleženina
M317	Mikroskopická polyangiitida
M726	Fasciitida nekrotizující
M797	Fibromyalgie
O60.0 – O60.2	Předčasná porodní činnost
O94	Následky komplikací těhotenství? porodu a šestinedělí

P916	Hypoxická, ischemická encefalopatie novorozence
Q315	Vrozená laryngomalacie
R263	Imobilita
R296	Sklon k pádům nezařazený jinde
R502	Horečka způsobená léky
R508	Jiná určená horečka
R636	Nedostatečný příjem potravy a vody způsobené zanedbáním sebe sama
R65.0 – R65.9	Syndrom systémové zánětové odpovědi
W46	Kontakt se subkutánní jehlou
Z526	Dárce jater
Z527	Dárce srdce
Z587	Vystavení tabákovému kouři
Z926	Chemoterapie pro nádorové onemocnění v osobní anamnéze
U04	Těžký (vážný) akutní respirační syndrom [SARS]
U80	Původce rezistentní na penicilin a příbuzná antibiotika
U81	Původce rezistentní na vankomycin a příbuzná antibiotika
U88	Původce rezistentní na mnohočetná antibiotika
U89	Původce rezistentní na jiná a neurčená antibiotika

Nově byla také zavedena 22. kapitola vyhrazená na Kódy pro speciální účely U00–U99.

Naopak došlo také k odstranění některých kódů, viz Tab. 2.

Tab. 2: Zrušené kódy v MKN-10, 2. aktualizované vydání

C141	ZN- laryngofarynx
H547	Neurčená ztráta zraku
M723	Fasciitis nodularis
M725	Fasciitis nezařazená jinde
M939	Osteochondropatie, NS
Q314	Vrozený hrtanový stridor
Q350	Oboustranný. rozštěp tvrdého patra
Q352	Oboustranný. rozštěp měkkého patra
Q354	Oboustranný rozštěp tvrdého i měkkého patra
Q356	Střední rozštěp patra
Q358	Oboustranný rozštěp patra, NS
R500	Horečka s třesavkou
R501	Trvalá horečka

Další změny v I. Dílu MKN se týkaly např.

- **změny názvu či specifikace onemocnění**
 - o G80 – namísto Dětské mozkové obrny se používá termín Mozková obrna
 - o S37 – namísto Poranění pánevních orgánů se používá Poranění močových a pánevních orgánů
- **změna zařazení některých nemocí do jiné položky, s čímž souvisí i změna zahrnutých a vyřazených termínů**
 - o Např. Briquetova choroba (přeřazeno z D48.8 do D45.0)
 - o Nodulární fasciitida (zrušena M72.2, zařazena do M72.4)
- **změna systému křížků a hvězdiček**
 - o M51.1 + Onemocnění lumbálních a jiných meziobratlových plotének s radikulopatií (G55.1*)
- **změna instrukcí:**
 - o např. pojetí kódů aktivity a místa události u vnějších příčin jako dodatečných klasifikací, nikoliv jako subklasifikací na 4. a 5. místě
 - o zásadním způsobem byla upravena klasifikace zrakových postižení H54.– a pokyny pro jejich rozlišení
- **doplnění upřesňujících termínů**

Implementace změn v ČR

Spolu se zavedením systému aktualizací na mezinárodní úrovni a vydáním 2. aktualizovaného vydání MKN-10 byly jednotlivé země zároveň vyzvány k aktualizaci svých národních překladů klasifikace MKN-10.

Zavádění nových aktualizací a implementace průběžných změn však výrazně závisí na tom, jakým způsobem je klasifikace v dané zemi využívána. Zatímco např. v České republice je klasifikace využívána téměř všemi praktikujícími lékaři, je tedy nutné pokrýt potřebu vydáním zhruba 30 tis. výtisků, v jiných zemích klasifikaci využívají pouze kodéři, kteří centrálně zpracovávají a kódují slovní záznamy lékařů. Aktualizace a zavádění průběžných změn je v tomto případě, kdy je nutné aktualizovat jen několik desítek výtisků, výrazně snazší a lze je realizovat různými způsoby, např. formou doplňků k publikacím.

Česká republika započala práce na překladu aktualizovaného 2. vydání v roce 2004, vzhledem k tomu, že práce na 1. dílu byly dokončeny až počátkem r. 2007, bylo rozhodnuto o tom, že budou zapracovány i aktualizace další, tj. platné k datu, kdy bude v ČR MKN-10, 2. aktualizované vydání zavedeno. Tak byly do tabelárního seznamu zapracovány změny, které vešly v platnost k 1.1.2009. Bohužel až dodatečně bylo na stránkách WHO uveřejněno, že Major změny původně plánované na rok 2009 se odsouvají na rok 2010.

České vydání bylo zavedeno sdělením ČSÚ ze dne 3.12.2008 a je platné k 1.1.2009. Zároveň byla vytvořena internetová aplikace aktualizovaného Tabelárního seznamu, která je dostupná zde <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>. Tištěnou verzi MKN-10, 2. aktualizované vydání je možné objednat zde <http://www.mkn-10.inshop.cz/> nebo stáhnout v elektronické podobě zde

http://www.uzis.cz/download_file.php?file=3481. Jedná se v současné době o jedinou v ČR platnou verzi klasifikace MKN-10, v souvislosti s jejím zavedením byly upraveny i příslušné číselníky. Vzhledem k tomu, že průběžné úpravy výtisků nejsou možné, budou další aktualizace provedeny pouze u elektronických verzí všech tří dílů a příslušných číselníků a budou dostupné na internetových stránkách ÚZIS ČR. Aktualizace platné k 1.1.2010 budou v současné době poslední, které budou zapracovány, o aktualizacích na další roky a jejich implementaci v ČR dosud nebylo rozhodnuto.

Zároveň s procesem průběžných aktualizací probíhá příprava další, již 11. revize MKN. Termín jejího dokončení a zavedení však dosud není jasný. Více o procesu přípravy revize MKN je dostupné na stránkách WHO [zde](#).

[RNDr. Šárka Daňková, ÚZIS ČR]